

DOROTHY CANFIELD FISHER

Isän paikka

Suomentanut Tuija Tuomaala

Isän paikka

DOROTHY CANFIELD FISHER

Isän paikka

Suomentanut

Tuija Tuomaala

Punos

Koneen Säätiö on tukenut tämän kirjan julkaisemista.

Englanninkielinen alkuteos: *The Home-maker* (1924)

ISBN 978-952-7566-09-1

© Punos-kustannus 2024

Kustannustoimitus: Heidi Mäntylä

Kansi: Designer/Punos

Kustantaja: Punos-kustannus, Loviisa

www.punoskustannus.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

Hän hankasi raivokkaasti rasvatippavanaa, joka johti liedeltä ruokailuhuoneen ovelle. Siellä Henry oli kallistanut vatia kantaessaan eilen paistia. Eikö hän muka ollut varoit-
tanut poikaa. Hän oli tehnyt sen sata kertaa! Varoit-
tanut ja pyytänyt ja rukoillut olemaan varovainen. Se lapsi ei kerta
kaikkiaan kiinnittänyt huomiota hänen sanomisiinsa. Ei
sitten yhtään. Hän olisi yhtä hyvin voinut puhua seinille. Ja
vielä *kuumaa* rasvaa! Se imeytyi puuhun. Hän ei saisi lattiaa
puhtaaksi ikinä.

Hän ravisteli ylimääräisen veden harjasta, istui kanta-
päidensä päälle, levitti harjaksiin pesuainetta – jo toinen
pakkaus pesuainetta tässä kuussa, ja hinta on noussut ka-
malasti – puri hampaansa tiukasti yhteen ja kävi taas läik-
kien kimppuun koko ruumis päättäväisyydestä kireänä.

Vakavakasvoinen pikkupoika puhtaassa ruudullisessa
puuvillahaalarissa, likainen nalle kainalossaan, ilmestyi
ruokailuhuoneen ovelle hänen taakseen, katseli varuillaan
sisään, tarkasteli hetken äitinsä heiluvaa, tarmokasta sel-
kää ja perääntyä hiljaa tulematta nähdyksi.

Nainen keskeytti hankaamisen hengästyneenä, upotti
kätensä pesusoikon kuumaan veteen ja otti sieltä päärmä-
tyn paksun lattiarätin, ehjän ja puhtaan. Hän väänsi sen no-
pealla liikkeellä kuivaksi, pyyhki lattialta saippuavaahdon
ja katsoi tarkasti kohtaa, jota oli hangannut.

Rasvaläikät näkyivät yhä, itsepintaisen tummina vaa-
leassa puussa.

Hänen ilmeensä synkkeni. Hän päästi tukahdutetun huudahduksen ja tarttui taas harjaan.

Viereisessä huoneessa pirisi. Puhelin! Se soi aina juuri silloin kun siitä oli hänelle eniten harmia.

Hän pudotti harjan, nousi ylös yhdellä rivakalla liikkeellä ja meni kuivaamaan kätensä pyyhkeeseen, joka roikkui pesualtaan vieressä huolellisesti silitettynä.

Puhelimen ääni kuului uudelleen. Vimmoissaan sen keltottomasta ajoituksesta hän syöksähti ruokailuhuoneen läpi ja nappasi luurin.

”Haloo, Rouva Knapp puhelimessa.”

— —

”Ai, sinäkö, Mattie.”

— —

”Täällä sujuu tavalliseen tapaan, kiitos kysymästä. Helenillä on taas kauhea vilustumistauti, mutta ei niin paha, että minun olisi täytynyt pitää hänet kotona. Ja Henryllä on taas huono olo, se krooninen ruoansulatusvaiva. Lääkäri ei tunnu voivan sille mitään.”

— —

”Ei, minun ihottumani on ennallaan. Nyt sitä on käsi-varressa.”

— —

”Miten minä voisin lepuuttaa sitä? Pakko minun on käyttää käyttä. Tiedäthän sinä, mitä kaikkea minun on tehtävä. Sitä paitsi ei kai käyttäminen sitä pahenna. Onhan minulla siinä tietenkin side.”

— —

”Stephen on ihan kunnossa. Eihän hän koskaan ole *sairas*. Mutta hääää kaikkialla. Hän saa minut sekopäiseksi, kun ryntäilen ympäriinsä ja yritän saada kaikki työni tehtyä.

Enkä tiedä, mitä tehdä hänen kanssaan, kun hän saa niitä kiukunpuuskiaan. Tulee olemaan valtava helpotus, kun hän aloittaa koulun. Ehkä opettajat osaavat tehdä hänelle jotain. Heitä ei kyllä käy kateeksi.”

--

”Hyvän aika, Mattie, ei! Miten sinä voit edes ajatella sellaista? Ei minulla ole aikaa millekään huviretkille. Olin juuri kuuraamassa keittiön lattiaa, kun soitit. Olen taas jäljessä kaikesta, niin kuin aina. Yksikään huone talossa ei kestä katsetta. Ja minun pitää leipoa niitä erityisiä terveysleipäsiä iltaruualle. Lääkäri käski jatkaa niiden antamista Henrylle.”

--

”Miten minä voisin mennä useammin ulos ja levätä enemmän? Kyllähän sinä tiedät, miten paljon kotona on töitä. Jonkun ne on tehtävä.”

--

”Tiedän kyllä, että lääkäri sanoo niin. Haluaisinpa nähdä, kun hän viettää päivän minuna ja kertoo sitten, miten kuvittelee minun selviävän. Kukaan ei ymmärrä. Ihmiset puhuvat aivan kuin raataisin pelkästään omaksi ilokseni. Mitä muuta minä voin? Onhan kaikki ne työt tehtävä.”

--

”Ei, kilttiä kun ehdotit, mutta en pysty. Sinulta olisi ajanhukkaa tulla tätä kautta ja poiketa käymään. En kerta kaikkiaan voi lähteä mukaan.”

--

”Kiitos kuitenkin. Ystävällistä, että ajattelet minua. Toivottavasti sinulla on hauskaa.”

Talossa vallitsi pahaenteinen hiljaisuus, kun hän laski luvun ja kääntyi ympäri. Mitä ihmettä Stephen oli *nyt* tekevässä? Pojasta ei ollut kuulunut vähään aikaan pihaustakaan. Stephenin kohdalla se oli aina hälyttävää.

”Stephen!” hän kutsui poikaa ripeästi ja pysähtyi kuuntelemaan hienostuneet tummat kulmakarvat tiukasti kurtussa.

Tyhjä talo odotti hänen kanssaan vastausta, jota ei kuulunut.

”Stephen!” hän huusi ja kääntyi niin, että hänen äänensä kantoi yläkertaan.

”Tik-tak-tik-tak-tik-tak”, kuiski pieni kello hätäisesti uuninreuksella hiljaisessa talossa.

Hän oli harvoin niin liikkumatta, että kuuli kellon, mutta kun sen ääni kantautui hänen korviinsa, se sanoi aina painostavasti: ”Niin paljon työtä! Niin paljon työtä! Niin paljon työtä!”

Hän vilkaisi sitä ja rypisti otsaansa. Jo puoli kolme. Ja lattia vasta puoliksi kuurattu. Mikä sai ihmiset soittamaan milloin sattuu? Eikö kukaan tajunnut, mitä kaikkea hänen oli tehtävä?

”Stephen!” hän huusi kärttyisästi ja juoksi portaat yläkertaan. Oliko mitään raivostuttavampaa kuin lapsi, joka ei vastaa kun häntä kutsutaan? Helen ja Henry eivät olisi Stephenin ikäisenä uneksineetkaan tekevänsä niin. Se oli taas yksi pojan pahankurisista tempuista, ja uusi sellainen. Hän keksi uuden joka päivä. Ja tiesi aina täsmälleen, milloin oli pahin mahdollinen aika kokeilla sitä. Vesi hänen paljussaan jäähtyi koko ajan, ja hän oli juuri täyttänyt keittön uunin vesisäiliön kylmällä vedellä, joten hän ei saisi uutta kuumaa vesiämpärillistä tuntiin.

”Stephen!” Ajatus jäähtyvistä vedestä lisäsi hänen ärty-
mystään lasta kohtaan.

Hän vilkaisi nopeasti tahrattomaan kylpyhuoneeseen, sitten makuuhuoneeseen, missä Stephenin sileä valkoinen lastensänky oli vanhempien sängyn vieressä, ja Henryn pienen koloon kattoikkunan alla – no niin, Henry oli jättänyt taas kenkensä keskelle lattiaa – sekä Helenin huoneeseen, missä suuri vino taitos kenosti sijatessa vuoteessa syvensi juonnetta hänen silmiensä välissä.

Ei Stepheniä missään. Se oli liikaa. Kaiken sen lisäksi, mitä hänen täytyi tehdä: raataa päivin öin pitääkseen talon siistinä heille, joille ei koskaan tullut mieleen arvostaa sitä, vailla lepoa tai vaihtelua, hiukset vain päivä päivältä ohentuen ja kourakaupalla irtoillen. Ja hänellä kun oli ollut niin kaunis tukka. Kamalasti tekemistä tänä iltapäivänä, kun Mattie vain nautti olostaan ja ajeli uudella autollaan, ja nyt kaiken keskeytti Stephenin ilkeä temppu olla vastaamatta hänelle.

”Stephen!” hän kiljui kasvot tulipunaisina. ”Kerro heti paikalla, missä olet!”

Pienessä talossa pojan oli pakko olla kuuloetäisyydellä.

Mutta pienestä talosta ei kuulunut vähäisintäkään vastauksen muminaa. Hänen huutonsa kaiku hiipui kuolemanhiljaisuudeksi, joka ympäröi hänet ja sai hänen kiihkeään, vihaiseen sydämeensä kylmän kauhuntunteen.

Entä jos Stephen ei ollutkaan piilossa. Jos hän oli mennyt hetkeksi pihalle ja hänet oli siepattu. Kadulla oli eilen maleksinut häijyn näköisiä miehiä – kulkureita ratapihalta. Ratapiha oli niin lähellä. Rouva Elmoren pikku Henry oli jäänyt siellä tavarajunan alle. Tai joki! Seistessään siinä hämärässä yläkerran aulassa hän näki Stephenin pienten

käsien harovan villisti tyhjää ja vajoavan tuohon kamalaan, kylmään ruskeaan veteen. Stephen, hänen pienokaisensa, hänen kullannmurunsa, lapsista vahvin ja fiksuin, hänen suosikkinsa...

Hän ryntäsi portaat alas ja etuovesta ulos jääkylmään helmikuun ilmaan ja huusi vauhkona: "Stephen! Stevie! Stevie kulta!"

Mutta likaisenharmaa katu oli täysin tyhjä lukuun ottamatta ruokakauppiaan vaunuja, jotka seisoivat pienen puutalon edessä. Hän juoksi vaunujen luo ja kysyi niitä ajavalta pojalta:

"Oletko nähnyt Stepheniä sen jälkeen, kun käännyit tälle kadulle? Tiedäthän sinä hänet, pieni Stephen Knapp?"

"En oo nähny", poika vastasi ja tähyili hänen kanssaan katua ylös ja alas.

Laiha vanha nainen tuli Knappien naapuritalon kuis-tille.

"Ette ole sattunut näkemään meidän Stepheniä, rouva Anderson?" Stephenin äiti huusi.

"En ole nähnyt, rouva Knapp. Tuskin hän on näin kylmänä päivänä lähtenyt ulos. Hän vain piileskelee jossain. Sellaisia lapset ovat, jos heille antaa vapaat kädet. Jos hän olisi *minun* lapseni, rouva Knapp, kitkisin hänestä sellaiset temput ennen kuin hän edes aloittaisi. Ja antaisin tukkapöllyä! Omia lapsiani en päästänyt koskaan niskan päälle. Kun heidän antaa aloittaa kiusantekonsa..."

Rouva Knappin huolestuneet kasvot punehtuivat kiu-kusta. Hän meni takaisin taloonsa ja pamautti oven takanaan kiinni.

Sisällä hän alkoi käydä systemaattisesti läpi kaikkia mahdollisia piilopaikkoja kiitäen paikasta toiseen vuoroin

raivoissaan, vuoroin sairaana pelosta ja epä tietoisuudesta. Hän ei enää huutanut poikaa. Hän etsi tätä hiljaa ja nopeasti.

Mutta Stephen ei ollut talossa. Hänen oli ollut *pakko* lähteä ulos. Vaikka hän olisi turvassakin, hän olisi tähän mennessä luita ja ytimiä myöten kylmissään. Ja entä jos hän ei ollut turvassa? Kunpa he eivät asuisi tässä inhottavassa kaupunginosassa, niin lähellä ratapihaa ja köyhälistökortteleita. Hänen suuttumuksensa haihtui. Hän unohti piikin, jonka rouva Anderson oli hänen omanarvontuntoonsa työntänyt. Heittäessään huivin harteilleen hän tärisi päästä varpaisiin ja oli pelkkää rakastavaa, kärsivää, pelkäävää äitiyttä. Vaikka hän olisi nähnyt oman Stepheninsä tusinan roiston käsissä, hän olisi käynyt päälle kuin tiikeri-emo, aseenaan vain hampaat ja kynnet ja kiihkeä sydän.

Hänellä oli jo käsi ovenkahvalla, kun hänelle tuli mieleen se ainoa paikka, josta hän ei ollut etsinyt. Pimeä tila portaiden alla.

Siellä Stephen oli, hiljaa, nalle tiukasti sylissään, pyöreät kasvot synkkinä ja tuimina, ja tuijotti äitiä uhmakkaasti kulmat kurtussa.

Kun äiti kuurasi lattiaa, se tiesi aina hyvää Stephenille. Äiti unohti hänet hetkeksi. Mikä taakka putosikaan hänen harteiltaan, kun äiti unohti hänet hetkeksi. Oli ihanaa vain käyskennellä makuuhuoneessa ja tietää, ettei äiti tulisi minä hetkenä hyvänsä ovelle ja sanoisi: ”Stephen, mitä sinä teet?” Ja lisäisi: ”Miten ihmeessä sait housusi noin likaisiksi?”

Stephen asteli huoneessa ääneti edestakaisin ja hengitti syvään. Sänky, lattia, kirjoituslipasto; kaikki näytti erilaiselta silloin, kun äiti oli hetkeksi unohtanut hänet. Stephenin mieleen juolahti, että ehkä se oli lepoa niillekin, se kun äiti unohti ne ja lakkasi putsaamasta ja kiillottamasta ja siirtelämästä niitä. Huonekalut näyttivät jotenkin rauhallisilta, samanlaisilta kuin millaiseksi hän tunsí itsensä. Hän nyökkäsi sängylle ja katsoi myötätunnolla kirjoituslipastoa.

Lipaston alalaatikko oli raollaan. Sieltä näkyi jotain valkoista. Äiti ei antanut avata lipastonsa laatikoita, mutta tuo näytti aivan... se oli! Hän veti laatikon auki ja nappasi nallensa. Hänen rakas, rakas nallensa. Sinne äiti oli siis piilottanut sen.

Hän istui lattialle, piteli nallea tiukasti sylissään, ja helipotuksen aallot löivät hänen ylitseen lämpimänä rentouttavana virtana. Koko elämänsä ajan, nyt jo yli kolme vuotta, niin kauan kuin saattoi muistaa, hän oli mennyt nukkumaan iso nallensa kainalossaan. Sen uskollinen suippo naama, erilainen kuin kaikki muut naamat, ystävällisesti tuijottavat mustat silmät ja rakkaan, pörröisen vartalon tuttu tuntu – ne kantoivat valtavasti mielenrauhan täyteisiä muistoja ja herättivät loputtomasti miellelyhtymiä unettavaan lohtuun ja pakoon murheilta. Päivinä, jolloin häntä oli rangaistu ja sitten suljettu, raivokkaasti kiljuvana, makuuhuoneeseen ”huutamaan huutonsa loppuun”, hän oli astellut ympäri huonetta sokeana, tuntenut kyynelten läpi nallen, ja huutamisesta ja potkimisesta uupuneena usein nukahtanut lattialle sylissään nallensa, joka valoi häneen lohdutuksen mystistä voimaa. Stephenin aivoihin oli syöpynyt syvä ja todellinen jälki: nalle merkitsi lepoa, rauhaa ja turvaa. Niitä kaikkia Stephen todella tarvitsi myrskyisässä

pienen ihmisen elämässään, joka koostui niin suurelta osin hurjasta kamppailusta häntä itseään vahvempia voimia vastaan.

Hän istui lattialla tuossa hiljaisessa huoneessa, äänetömien huonekalujen keskellä, missä kaikki oli selvästikin lepotilassa, ja puristi löytämänsä aarretta lujasti sylissään painaen pyöreän poskensa tiukasti vasten likaista valkoista, pehmeää karvakuonoa. Hän *rakasti* nallea! Hän rakasti omaa nallekarhuaan. Hänet valtasi ääretön rauhantunne hänen löydettyään sen jälleen. Kaikki seesteiset miellelyhtymät, jotka nalleen liittyivät – ainoa seesteinen asia Stephenin elämässä – leijailivat näkymättöminä pilvinä hänen ympärillään. Mitä suitsukkeiden haju ja rukousten mumina on uskovaisille, piipun ensimmäinen imaisu kuolemanväsyneelle eränkävijälle, vihreävarjostaminen lamppu rauhallisella työpöydällä tutkijalle, sitä ja vieläkin enemmän merkitsi nalle Stephenille. Hänen pienet energiset, taistelunhaluiset kasvonsa sulivat uneksiviksi, silmät laajenivat suuriiksi ja lempeiksi. Hetken vallitsi tila, jossa äiti oli unohtanut hänet ja hän äidin.

Oliko siitä vain neljä päivää, kun tämä uusi katkera vaihe Stephenin eloonjäämistäistelussa oli alkanut? Äiti oli vienyt hänet mukanaan vierailulle jonkun naisen luo. He olivat kävelleet ja kävelleet ja kävelleet, Stephenin pienet jalat mennä viipottaen kiivaasti äidin pitkien, voimakkaiden harppausten rinnalla ja olkavarsi melkein sijoiltaan äidin vetäessä häntä tiukalla otteella lapaskädestä, jotta hän pysyisi äidin vauhdissa. Heidän päästyään perille hän oli hengästynyt ja sekavan, ärtyisän, hermostuneen väsynyt niin kuin aina käveltyään äidin kanssa. Sitten, pitkän ja sietämättömän tylsän keskustelun jälkeen, jonka aikana

Stephenin oli pitänyt ”istua hiljaa paikoillaan eikä koskea mihinkään”, nainen oli näyttänyt heille inhottavan, säälitävän, murheellisen raakin ja sanonut sen olevan pestynalle.

”Minulle tuli yhtäkkiä mieleen, rouva Knapp, että tuohon otukseen on täytynyt kahden vuoden aikana kertyä aivan valtavasti likaa ja pöpöjä. Molly vetää sitä pitkin lattioita, kuin se...”

”Aivan kuten Stephen omaansa”, äiti oli sanonut.

”Ja kun olin tullut ajatelleeksi asiaa, se puistatti minua. Niinpä yksinkertaisesti panin nallen pesualtaaseen ja pesin sen. Ja siitä tuli ihan hyvä, kuten näette.”

Nainen roikotti noita kammottavia jäännöksiä otuksen toisesta veltosta, muhkuraisesta tassusta, ja molemmat äidit katsoivat sitä kiinnostuneena ja hyväksyvästi. Stephen oli tuntenut sanoin kuvaamatonta kauhua. Jos äiti tekisi saman *hänen* nallelleen... nallelle, joka oli kuin osa häntä. Stephenin silmiin oli tullut hurjistunut, taisteleva ilme, ja pikkulapsen pulleiden piirteiden alla hänen leukansa kiristyi päättäväiseksi.

Hän ei ollut kuitenkaan sanonut äidille mitään, kun he ryntäsivät takaisin kaupungin halki, äidillä kiire tekemään ruokaa ajoissa. Äiti oli ylpeä siitä, ettei ruoka ollut koskaan pöydässä minuuttiakaan myöhässä. Stephen ei sanonut mitään osittain siksi, ettei hengästymiseltään kyennyt kiittäessään hurjin harppauksin reunakiveykseltä katupäälysteelle ja katupäälysteeltä reunakiveykselle, ja osittain siksi, ettei hänellä ollut aavistustakaan, miten ilmaista sisällään myllertävää pelkoa, vertahyttävää huolta. Stephenin elämä oli tähän saakka kehittänyt hänessä enemmänkin kykyä

"Mutta kauniit sanat, joita ei sanota ääneen, ovat kuin lapset, joiden käsketään aina olla hiljaa ja istua paikallaan: ne kiihtyvät ja riutuvat."

Ajatuksia herättävä tarina sukupuoliroolien rikkomisesta ja oman paikan löytämisestä

Knappin viisihenkinen perhe elää niukkuudessa 1920-luvun Yhdysvalloissa. Äiti Evangeline hoitaa kotia ja lapsia, isä Lester käy töissä, eikä kumpikaan ole onnellinen roolissaan. Äiti on nääntymäisillään kotitöihin ja elämän näköalattomuuteen, isä – sielultaan runoilija – inhoaa työtään tilikirjojen parissa. Sairaudet ja köyhyys piinaavat, ja koko perhe kärsii. Sitten tapahtuu tragedia, joka pakottaa vanhemmat vaihtamaan osia.

Äkkiä kaikki on toisin. Äiti menestyy uudessa työssään, isä nauttii roolistaan koti-isänä. Lapsetkin alkavat kukoistaa. Mutta voiko äiti luoda uraa ja isä olla kotona, kun koko yhteiskunta on rakentunut sen varaan, että isä hankkii elannon?

Vuonna 1924 ilmestynyt kirja oli heti myyntimenestys. Edistyskellinen romaani käsittelee hämmästyttävän modernilla otteella vanhemmuutta, perheen sisäistä vastuunjakoa ja perheenjäsenten välisiä suhteita. Teos on myös ylistys ihmisten yksilöllisille kyvyille ja oikeudelle tavoitella omannäköistään elämää. Ennen kaikkea se on kuitenkin vangitseva, lämminhenkinen lukuromaani.

Amerikkalainen Dorothy Canfield Fisher (1879–1958) oli suosittu kirjailija ja monipuolinen yhteiskunnallinen vaikuttaja, jonka sydäntä lähellä oli erityisesti lasten kehitys ja kasvatus. *Isän paikka* on hänen tunnetuimpia teoksiaan.